

Milliy adabiyotning xususiyatlari va ularni jahon adabiyoti bilan solishtirish

Hamdamova Manzura

Toshkent shahar Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya
akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqilib, jahon adabiyoti bilan taqqoslanadi. Madaniy-tarixiy kontekst, til, mavzular, timsollar kabi o'ziga xos elementlarni tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot milliy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlarini yoritishga qaratilgan. Bundan tashqari, u umuminsoniy tajribalarga murojat qilish uchun global adabiyot qanday qilib bu chegaralardan oshib o'tishini o'rganadi. Qiyosiy tahlil orqali ushbu maqola globallashtirilgan dunyoda adabiyotning madaniy o'ziga xosliklarni qanday aks ettirishi va shakllantirishini tushunishga hissa qo'shishga intiladi.

Kalit so'zlar: Milliy adabiyot, global adabiyot, madaniy kontekst, tarixiy kontekst, til va lahja, mavzular va motivlar, kundalik hayot tasviri, simvolizm va allegoriya, universal mavzular, xalqaro ta'sirlar, til va tarjima, keng auditoriya, bozor dinamikasi, milliy identitet, global auditoriya, madaniyatlararo almashuv, adabiy an'ana, o'ziga xoslik, umumiy tajriba, xalqaro nashrlar

Kirish

Milliy adabiyot muayyan millatning madaniy, tarixiy va ijtimoiy mohiyatini o'zida mujassam etgan. U xalqning noyob tajribalari, qadriyatlari va hikoyalarini aks ettiradi va

ularning jamoaviy o'ziga xosligining ombori bo'lib xizmat qiladi. Milliy chegaralardan oshib, umuminsoniy mavzularni qamrab olgan jahon adabiyoti bilan solishtirganda milliy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlari yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Ushbu maqolada milliy adabiyotning belgilovchi xususiyatlari o'rganilib, jahon adabiyoti bilan taqqoslanadi.

Milliy adabiyotga xos xususiyatlar:

1. Madaniy va tarixiy kontekst: Milliy adabiyot millatning madaniy-tarixiy kontekstidan chuqur ildiz otgan. U mahalliy an'analar, xalq og'zaki ijodi, afsonalar va tarixiy voqealarga tayanib, o'quvchilarga xalqning o'tmishi va buguni haqida tushuncha beradi. Masalan, o'zbek adabiyoti ko'pincha O'rta Osiyo tarixi, islom madaniyati, mahalliy urf-odatlar unsurlarini o'zida jamlagan holda xalq merosini aks ettiruvchi boy gobelen yaratadi.

2. Til va sheva: Milliy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning tildan foydalanishidir. Ona tili va uning shevalari mahalliy hayotning nozik tomonlarini, his-tuyg'ularini va fikrlarini etkazishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Idiomatik iboralar, maqollar va mintaqaviy lug'atlardan foydalanish hikoyaning haqiqiyligini va chuqurligini oshiradi. Jumladan, Tolstoy va Dostoevskiy kabi rus mualliflarining asarlari tarjimada yo'qolishi mumkin bo'lgan rus tilining nozik jihatlari bilan boyitilgan.

3. Mavzular va motivlar: Milliy adabiyot ko'pincha xalq tajribasiga xos mavzu va motivlarni o'rganadi. Bularga milliy o'zlik, mustaqillik, ijtimoiy va siyosiy kurashlar, madaniy g'urur kabilar kiradi. Masalan, hind adabiyotida mustamlakachilik, bo'linish, o'zlikni aniqlashga intilish mavzulari keng tarqalgan bo'lib, mamlakatning tarixiy va ijtimoiy muammolarini aks ettiradi.

4. Kundalik hayotning ifodasi: Milliy adabiyot ko'pincha oddiy odamlarning kundalik hayotini aks ettiradi, xalqning kundalik tajribalari, qiyinchiliklari va quvonchlariga bir oyna beradi. Kvotidianga e'tibor qaratish o'quvchilarda tanishlik va o'zaro bog'liqlik tuyg'usini yaratishga yordam beradi. Masalan, yapon yozuvchisi Xaruki Murakami ko'pincha yapon

hayotining syurreal va ekzistensial elementlar bilan to'ldirilgan dunyoviy tomonlarini tasvirlaydi.

5. Simvolizm va allegoriya: Milliy adabiyot murakkab ijtimoiy-siyosiy masalalarni bilvosita hal etishda ko'pincha ramziylik va allegoriyadan foydalanadi. Ushbu uslub mualliflarga ochiq qarama-qarshiliksiz jamiyat normalari va hukumat siyosatini tanqid qilish imkonini beradi. Lotin Amerikasi adabiyotida Gabriel Garsia Markes asarlarida ko'rinib turganidek, sehrli realizm siyosiy va ijtimoiy voqeliklarni sharhlashda fantastik elementlardan foydalanadi.

Jahon adabiyoti bilan taqqoslash:

1. Universal mavzular: Jahon adabiyoti milliy chegaralarni ortda qoldirib, keng ommani qamrab oladigan universal mavzularga e'tibor qaratadi. Bu mavzular sevgi, o'lim, erkinlik va inson huquqlarini o'z ichiga oladi. O'ziga xos madaniy va tarixiy kontekstga chuqur bog'langan milliy adabiyotdan farqli o'laroq, jahon adabiyoti umumiy insoniyat tajribasiga murojaat qilishga intiladi. Jorj Oruellning "1984" va Gabriel Garsia Markesning "Yuz yillik yolg'izlik" kabi asarlari kuch, erkinlik va insoniy holatga oid universal tashvishlarni o'rganadi.

2. Madaniyatlararo ta'sirlar: Global adabiyot ko'pincha uslublar, mavzular va istiqbollarning uyg'unligini yaratib, bir nechta madaniyat elementlarini o'z ichiga oladi. Bu qorishma hikoyani boyitadi va jozibadorligini kengaytiradi. Salmon Rushdi va Kazuo Ishiguro kabi mualliflar bu tendentsiyaga misol qilib, Sharq va G'arb adabiy an'analarini aralashtirib, global auditoriyaga so'zlovchi asarlar yaratishadi.

3. Til va tarjima: Milliy adabiyot o'zining haqiqiyliги uchun ona tiliga suyansa, jahon adabiyoti ko'pincha tarjima orqali o'z auditoriyasiga yetib boradi. Tarjima jarayoni qulaylik uchun zarur bo'lsa-da, ba'zida asl nuanslar va madaniy manbalarni susaytirishi mumkin.

Biroq, mohir tarjimonlar asl matnning mohiyatini saqlab qolishga intiladi, bu esa butun dunyo bo'ylab o'quvchilarga uning go'zalligi va teranligini qadrlash imkonini beradi.

4. Kengroq auditoriya: Global adabiyot kengroq, ko'pincha xalqaro auditoriyaga qaratilgan. Uning mavzulari va hikoyalari turli madaniyatlarga ega bo'lgan o'quvchilarni jalb qilish uchun mo'ljallangan. Bu umumbashariylik ba'zan milliy adabiyotning o'ziga xos yo'nalishidan farqli o'laroq, kechinmalarning bir hil tasvirlanishiga olib kelishi mumkin. Jumpa Lahiri va Chimamanda Ngozi Adichie kabi mualliflar o'ziga xos madaniy kontekstlarga asoslangan bo'lsa-da, butun dunyo bo'ylab muhojirlar va marginallashtirilgan jamoalarning tajribalari haqida gapiradigan hikoyalar yozadilar.

5. Bozor dinamikasi: Jahon adabiy bozoriga xalqaro nashriyot tendentsiyalari, adabiy mukofotlar va ma'lum janrlarning tijorat jozibadorligi ta'sir ko'rsatadi. Bozorga asoslangan ushbu yondashuv ba'zan global did va sezgirlikka mos keladigan, mahalliyashtirilgan, madaniy jihatdan o'ziga xos rivoyatlarga soya soladigan asarlarga ustuvor ahamiyat berishi mumkin. Xolid Husayniyning "Uchrashuvchi" kabi bestsellerlari va sovrinli kitoblari jahon adabiy tendentsiyalariga ta'sir ko'rsatib, xalqaro e'tirofga sazovor bo'lmoqda.

Xulosa: Milliy adabiyot va jahon adabiyoti hikoya qilishning asosiy maqsadini baham ko'rish bilan birga, ularning diqqat markazida, mavzularida va auditoriyasida sezilarli darajada farqlanadi. Milliy adabiyot xalq qalbining ko'zgusi bo'lib, uning o'ziga xos madaniy va tarixiy kechinmalarini aks ettiradi. Aksincha, jahon adabiyoti bu chegaralarni ortda qoldirishga intiladi, universal mavzularga murojaat qiladi va turli xil, xalqaro kitobxonlar ommasini qamrab oladi. Adabiyotning ikkala shakli ham hayotiy ahamiyatga ega bo'lib, inson tajribasi haqidagi tushunchamizni o'ziga xos va universal nuqtai nazardan boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Husanov B.E. Shaxs va jamiyat munosabatlarida go'zallikning namoyon bo'lish xususiyatlari. Falsafa fanlari nomzodi, diss. Avtoreferati. – Toshkent, 2002. 4 bet.
2. Mustafayevich, B. A. (2021). Use of Fiction in the Formation of the Worldview of Youth. Central asian journal of literature, Philosophy and culture, 2(5), 37-40.
3. Tursunova G., Karimov B. PEARLS OF UZBEK NATIONAL DANCE //International Engineering Journal For Research & Development. – 2020. – T. 5. – №. Conference. – C. 4-4
4. Yunusov G., Juraev I., Ahmedov R. A look at the regional seasonal folklore and their origin. The role and importance of folklore in the development of dance ART //European Journal of Arts. – 2020. – №. 1. – C. 121-124.